

АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ АСПЕКТІВ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ЛИТВИ ЩОДО ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ НА ФОНІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ У 2022 РОЦІ

ANALYSIS OF THE KEY ASPECTS OF THE INTERNATIONAL POLICY OF LITHUANIA REGARDING THE SUPPORT OF UKRAINE AGAINST THE FULL-SCALE INVASION OF RUSSIA IN 2022

Турянця І.А.,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції

Українсько-угорського навчально-наукового інституту

Ужгородського національного університету

У статті авторка аналізує ключові аспекти міжнародної політики Литовської Республіки (Литви) щодо підтримки України на фоні повномасштабного вторгнення на її територію військ Російської Федерації у лютому 2022 р., а також акцентує увагу на тенденціях міжнародної підтримки країн Балтії в змісті євроатлантичної коаліції проти російської агресії. Зроблено спробу прослідкувати позицію офіційної влади Литви у перший місяць початку повномасштабної агресії росіян в Україну, подаючи при цьому хроніку реакції політичних і дипломатичних кіл балтійської країни щодо безпрецедентного порушення норм міжнародного права. Авторка підкреслює, що саме Литва стала однією з перших країн серед євроатлантичної спільноти, які відразу заявили про безумовну міжнародну підтримку України в боротьбі з російським окупантом і закликала до формування євроатлантичної коаліції допомоги Україні в захисті її державної незалежності та територіальної цілісності. Аналізуючи також новизну постановки наукової проблеми, дослідниця констатує, що в українській та іноземній історіографії ця тема ще не достатньо розроблена й висвітлена.

Головною метою статті авторка висуває аналіз ключових аспектів міжнародної політики Литви щодо підтримки України на фоні повномасштабного вторгнення на її територію військ Російської Федерації у лютому 2022 р. Розкриваючи загальну тему дослідження дослідниця ставить декілька конкретних тематичних завдань. Серед них: прослідкувати хроніку офіційної реакції політичної влади Литви на повномасштабну агресію російських військ проти України; проаналізувати зусилля Литви із забезпечення миру і стабільності в регіоні на основі консолідованої співпраці з іншими країнами Балтії та Центрально-Східної Європи; визначити пріоритети політики Литви у процесі формування антиросійської коаліції з метою надання економічної та військової допомоги українцям.

Загалом, у центрі уваги постають раніше не вирішені питання російсько-української війни сьогодення, а саме підтримки України в її боротьбі з російською агресією, що водночас постають як пріоритетні в сфері національної безпеки самої Литви та стабільності регіону і всього Європейського Союзу.

Ключові слова: Литва, Україна, російсько-українська війна, повномасштабна агресія, НАТО, ЄС, підтримка України.

In the article the author analyzes the key aspects of Lithuania's international policy regarding support for Ukraine against the background of a full-scale invasion of its territory by the troops of the Russian Federation in February 2022, and also focuses on international trends in support of the Baltic countries in the context of the formation of the Euro-Atlantic coalition against Russian aggression. An attempt was made to follow the position of the official authorities of Lithuania in the first month of the beginning of the full-scale aggression of the Russians in Ukraine, while providing a chronicle of the reaction of the political and diplomatic circles of the Baltic country to an unprecedented violation of the norms of international law. The author emphasizes that Lithuania became one of the first countries of the Euro-Atlantic community, which immediately declared unconditional international support for Ukraine in the fight against the Russian occupier and called for the formation of a Euro-Atlantic coalition to help Ukraine, which defends its state independence and territorial integrity. Analyzing the novelty of posing a scientific problem, the researcher states that in Ukrainian and foreign historiography, this topic is not yet sufficiently developed and covered.

The main goal of the article is to analyze the key aspects of Lithuania's international policy regarding support for Ukraine against the background of a full-scale invasion of its territory by the troops of the Russian Federation in February 2022. The researcher singles out several specific tasks. Among them: follow the chronicle of the official reaction of the political authorities of Lithuania to the full-scale aggression of Russian troops against Ukraine; analyze Lithuania's efforts to ensure peace and stability in the region on the basis of consolidated cooperation with other Baltic and Central Eastern European countries; determine the priorities of Lithuania's policy in the process of forming an anti-Russian coalition with the aim of providing economic and military assistance to Ukrainians.

In general, the focus is on the previously unresolved issues of the Russian-Ukrainian war, namely the support of Ukraine in its fight against Russian aggression, which at the same time are becoming a priority in the field of Lithuania's own national security and stability of the Baltic region and the entire European Union.

Key words: Lithuania, Ukraine, Russian-Ukrainian war, full-scale aggression, NATO, EU, support of Ukraine.

Постановка проблеми. Країни Балтії, як колишні радянські республіки та сучасні члени Європейського Союзу і НАТО, завжди симпатизували українцям у їх прагненні до національної свободи та державної незалежності. Упродовж останніх трьох десятиліть, коли Україна динамічно змінювала свій вектор розвитку в напрямку європейських демократичних цінностей, саме ці країни запропонували використати їх інноваційний досвід дерадянізації та повноцінної європеїзації політичної системи і сфери національної безпеки. Особливу підтримку в цих напрямках надає традиційно Литовська Республіка (Литва), з якою в українській владі налагодилися міцні партнерські та дружні міждержавні відносини відразу після розпаду СРСР. Упродовж років державної незалежності України незмінно відчутною була підтримка Литви в її євроатлантичних прагненнях. Особливо вона проявилася і під час анексії Криму та з початку російсько-української війни в 2014 р. Після нової хвилі воєнної агресії Російської Федерації проти України, що розпочалася повномасштабним вторгненням російських військ на територію України в лютому 2022 р., саме Литва однією з перших серед євроатлантичної спільноти висловила за міжнародну підтримку України в боротьбі з агресором. Тому, в даній статті спробуємо проаналізувати ключові аспекти міжнародної політики Литви щодо підтримки України на фоні повномасштабної агресії Росії у 2022 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Беручи до уваги новизну постановки наукової проблеми, констатуємо, що в українській історіографії ця тема ще не достатньо висвітлена. Переважно, українські автори наукових розвідок торкалися питань колективної безпеки Балтійського регіону, прозахідного вектору зовнішньої політики країн Балтії, воєнної політики пострадянських держав тощо. Серед них варто назвати С. Білоножку [1], М. Гладиш і О. Краєвську [2], О. Слободян [9]. Назвемо і наш авторський опублікований матеріал, що стосувався процесу реформування оборонної та безпекової політики Литовської Республіки, визначення сфери та головних пріоритетів розвитку оборонної політики в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції Литви, а також геополітичної характеристики Балтійського регіону [10].

Серед іншомовних досліджень можна назвати праці Ф. Камерона [12] та С. Крупніка [14], де вивчаються євроатлантичні потуги країн Балтії та Центрально-Східної Європи. Джерельну цінність для нашого дослідження мають також інші тематичні матеріали [13; 15–16]. А виходячи з обставин новизни теми, ми використали й джерела періодики, які відслідковували офіційні дії литовської влади впродовж 2022 р. [3–8]. Вважаємо, що такі джерела потребують введення в науковий обіг із зазначеної теми.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Виходячи з анонсованої постановки проблеми, вважаємо за доцільне зробити дослідницький акцент на науковому осмисленні актуальності міжнародної єдності країн Європейського Союзу та членів НАТО в протистоянні російському імперіалізму, що в наші дні проявляється в агресивних постулатах «руського міра» й формується в антидемократичну ідеологію «рашизму». У даній статті зосереджуємо свою увагу на регіоні країн Балтії, зокрема на політиці підтримки України Литвою на фоні повномасштабного вторгнення на її територію військ Російської Федерації у лютому 2022 р., що ще не достатньо проаналізовано в науковій спільноті.

У центрі уваги сучасності постають і раніше не вирішені питання загальної теми підтримки України, що виділяються як пріоритетні в сфері національної безпеки самої Литви на фоні російської агресії проти українців:

1) дипломатична підтримка і політична комунікація на міждержавному рівні в координатах відносин «Литва – Україна»;

2) консолідація зусиль із безпеки регіону з сусідніми державами Балтії (Латвія, Естонія), що перебувають в безпосередній близькості до Російської Федерації – країни потенційного агресора й терористичної країни, а також тісна співпраця у цьому напрямку зі Скандинавськими країнами (Фінляндія, Швеція, Норвегія) і країнами Центрально-Східної Європи (Польща, Чехія, Словаччина);

3) міжнародна підтримка України й заклики до формування антиросійської коаліції у різноманітних форматах з метою надання гуманітарної, економічної та військової допомоги українцям.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою статті є аналіз ключових аспектів міжнародної політики Литви щодо підтримки України на фоні повномасштабного вторгнення на її територію військ Російської Федерації у лютому 2022 р. Розкриваючи загальну тему дослідження авторка ставить перед собою декілька конкретних тематичних завдань. Серед них:

– прослідкувати хроніку офіційної реакції політичної влади Литви на повномасштабну агресію російських військ проти України впродовж 2022 р.;

– проаналізувати зусилля Литви із забезпечення миру і стабільності в регіоні на основі консолідованої співпраці з іншими країнами Балтії (Естонія, Латвія) та Центрально-Східної Європи (Польща), а також визначити її роль у формуванні антиросійської коаліції з надання всеосяжної допомоги українцям у війні з Росією.

Водночас, бачимо необхідність введення в науковий обіг і нових джерел із даної теми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочнемо виклад матеріалу з нагадування, що всі країни Балтії є членами ЄС і НАТО. При цьому, в демократичному світі вони «завжди сприймалися як частина західної цивілізації» [10, с. 324]. Однак попри це, через ведення агресивної політики сусідньої Російської Федерації по відношенню до демократичних країн і, зокрема, в Балтійському регіоні, у безпеці вони себе не почувають і до сьогодні. Ускладнює ситуацію і той факт, що Литва «має кордон із Калінінградською областю РФ (північна частина колишньої німецької провінції Східна Пруссія, центр Кенігсберг)» [10, с. 323]. Відтак, офіційна влада Литви відкидає будь-які ілюзії щодо стабільності регіону без формування дієвої та ефективної державної оборонно-безпекової політики. З цією метою і була розроблена цілісна державна політика інтеграції в ЄС і НАТО, що й сформуло врешті-решт так названий геополітичний «буфер Грібаускайте» як буферну зону між Росією та країнами Європи, про що говорилося і на офіційному державному рівні [16].

Незмінною залишилася міжнародна політика Литви й після анексії українського Криму та початку російсько-української війни. Ще з 2014 р. Литва стала першою державою, від якої Україна отримала летальну зброю, боєприпаси, а з 2015 р. литовські військові інструктори розпочали підготовку української армії за стандартами НАТО. За цей час викристалізувався зовнішньополітичний вектор Литви з чітким пріоритетом отримання реальних гарантій для національної безпеки, що й лягло в основу затвердженої 17 січня 2017 р. нової редакції «Стратегії національної безпеки» [15] та принципів оборонної політики держави [13].

Отже, країни Балтії чітко визначилися щодо партнерів, які безпосередньо впливають на організацію надійності їх національної безпеки. Це США, НАТО і ЄС, а також інші країни-партнери, зокрема скандинавські держави. Але, все ж вирішальну роль в організацію їх національної безпеки Литва, Латвія та Естонія відводять НАТО та підтримці США [10, с. 325].

Наприкінці лютого 2022 р. весь світ шокувала інформація про початок повномасштабного воєнного нападу Росії на Україну. Країни Балтії відразу виступили спільним дипломатичним фронтом на підтримку України. А вже на початку березня розпочали надання різноманітної практичної допомоги в Україні. Наведемо деякі факти з хроніки тогочасних подій. Так, уже 11 березня 2022 р. латвійські медики прибули до України для підтримки українських лікарів у проведенні мікрохірургічних операцій, передали відповідну спецтехніку та організували роботу з надання високоспеціалізованої медичної допомоги особам із вогнепальними

пораненнями. 15 березня Парламент Естонії ухвалив звернення до парламентів країн-членів ЄС та НАТО, а також інших країн світу про посилення санкційного режиму проти Російської Федерації та закриття неба для всіх літаків над Україною. 20 березня Литва, Естонія, Німеччина, Польща, Словаччина та Швеція почали розслідування воєнних злочинів Росії в Україні (того ж дня у Латвії вже відкрили сім справ за виправдання агресії та воєнних злочинів Росії в Україні). 21 вересня міністр закордонних справ Латвії Едгарс Ринкевич запропонував використати усі заморожені за кордоном активи Російської Федерації на післявоєнну відбудову України, а наступного дня уряд Латвії озвучив плани заборонити російським кораблям заходити до своїх портів, що підтримали Литва та інші сусідні держави. 26 березня всі країни Балтії закрили повітряний простір для літаків Російської Федерації [5].

Отже, бачимо, що зусилля Литви на початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 р. із забезпечення миру і стабільності в регіоні на основі консолідованої співпраці з іншими країнами Балтії були активними та ефективними.

Принципова підтримка литовцями України продовжилася і в наступні місяці, коли стало зрозуміло, що українці боротимуться із загарбниками за свою свободу і незалежність на полі бою. Так, у липні вони передали Україні Bayraktar, а також за купили антидрони і радары Wingman для ЗСУ. Тоді ж уряд Литви схвалив пакет допомоги Україні в розмірі 10 мільйонів євро. 16 вересня країна передала українській армії 62 бронетранспортера М 113 і боєприпаси. 23 вересня Литва передала бронетехніку для ЗСУ, а 26 вересня – ще 50 бронетранспортерів М 113 [11]. Крім того, глава МЗС Литви Габріелюс Ландсбергіс закликав союзників по НАТО передати Україні більше танків. А в кінці листопада Литва відправила в Україну 6 вантажівок з трансформаторами, щоб допомогти країні після масованих ударів по критичній інфраструктурі [4]. Президент Литви Г. Науседа висловлювався і про іншу зброю, зокрема, протидронову: «Хочу зазначити, що ми прийняли рішення в Раді держоборони, що підтримка буде надана, що вже в цьому році планується 40 мільйонів євро, і я не сумніваюся, що ця сума буде збільшена в разі потреби. Ця сума призначена не лише для відродження потужностей місцевої промисловості, а й для долучення до міжнародних фондів та ініціатив для закупівлі зброї для українських військових» [6].

У грудні 2022 р. Міністр оборони Литви Арвідас Анушаускас повідомив, що «Литва відправляє 155-мм боєприпаси для української артилерії» [4]. Ще раніше глава Міноборони повідомляв, що в найближчий місяць буде виконаний контракт з виробниками зимового одягу для ЗСУ та багато

іншої допомоги, про яку публічно навіть не повідомлятимуть [4].

Слід зазначити, що консолідований проукраїнський вектор зберігали представники всіх литовських рівнів влади. У 2022 р. з підтримкою Україну особисто «відвідали Президент Литовської Республіки Гітанас Науседа, Спікер Сейму Литовської Республіки Вікторія Чміліте-Нільсен, Прем'єр-міністр Литви Інґріда Шимоніте, Міністри уряду, депутати (найбільше з усіх парламентів світу – Авт.) – представники міжпарламентської групи дружби з Україною, а також добровольці, відомі діячі культури та медицини» та ін. [7].

Таким чином, хроніка офіційної реакції політичної влади Литви на повномасштабну агресію російських військ проти України та зусилля Литви із забезпечення миру і стабільності в регіоні на основі консолідованої співпраці з іншими країнами Балтії та Центрально-Східної Європи свідчать про формування в 2022 р. в епіцентрі міжнародної політики Литви принципових аспектів діяльності на підтримку України в її протистоянні російській агресії.

Отже, підтримка України з боку Литви в 2022 р. була всеосяжною, адже охопила не тільки політичний, дипломатичний, економічний, військовий, матеріально-технічний, соціально-міграційний, гуманітарно-волонтерський аспекти, а й морально-психологічний вектор допомоги. В унісон з діями місцевої влади у литовських населених пунктах відбувалися різноманітні заходи на підтримку українців. Директор Центру досліджень Східної Європи у Вільнюсі Лінас Кояла стверджує, що взаємність литовців і українців закладена історичною пам'яттю: «Завжди були дружні стосунки між українцями та литовцями, чимало литовців пам'ятають, як українці підтримували рух Литви до незалежності на початку 1990-х років. Цей історичний зв'язок досить сильно відчувають» [3]. Він також наголошує, що серед литовців існує чітке усвідомлення спільності боротьби, того, що «Україна бореться і за нас, бо Росія проявляє агресію і щодо балтійських країн. Успіх України означає успіх балтійських держав, українська боротьба – це наша боротьба» [3].

Тому, вважаємо, цілком логічним і надважливим кроком на шляху підтримки України в її євроінтеграційних прагненнях стало рішення Литовського Сейму, який своїм складом одностайно підтримав резолюцію щодо заклику ЄС невідкладно надати Україні статус кандидата на вступ та відкрити переговори про її членство в євроспільноті [7].

Відтак, констатуємо, що немає сумнівів у тому, що Литва й надалі залишається послідовним партнером і союзником України у її протистоянні з російським агресором. Колишня Президент Литви Д. Грібаускайте неодноразово

наголошувала, що, підтримуючи такі країни як Україна, «Литва створює кільце безпеки і демократії навколо себе» [10, с. 330].

Одночасно з цим, Литва проявила активність у процесі формування масштабної антиросійської коаліції з метою надання економічної та військової допомоги українцям. Влада Литви активно використовує всі можливі політичні та дипломатичні майданчики й підтримує діалог з іншими партнерами з ЄС і НАТО, які безупинно продовжують допомагати Україні в її боротьбі з російськими агресорами. Нагадаємо, що одним із найновіших колективних міжнародних союзів є «Люблінський трикутник», який об'єднав політиків Литви, Польщі та України. Ця платформа політичного, економічного і культурного співробітництва між трьома країнами була створена у 2020 р. й спрямована на зміцнення регіонального співробітництва. Перший саміт «Люблінського трикутника» пройшов у грудні 2021 р., а другий відбувся 23 лютого 2022 р. – саме напередодні російського повномасштабного вторгнення в Україну [8].

І ось вже на початку 2023 р., а саме 11 січня, президенти України, Польщі та Литви – Володимир Зеленський, Анджей Дуда і Гітанас Науседа – зустрілися знову в рамках саміту «Люблінського трикутника». Тут було проголошено декларацію про підтримку Литвою і Польщею членства України в НАТО і сприяння консенсусу з цього питання серед союзників по Альянсу [8].

Того дня Президент Литви Г. Науседа заявив, що «Литва і Польща підтвердили свою рішучість продовжувати надання військової, політичної, дипломатичної, економічної та гуманітарної допомоги Україні. Війна в Україні – це наша спільна війна. Війна вільного світу проти диктатора. Ми будемо разом з Україною до перемоги, стільки, скільки буде потрібно» [8]. Також Г. Науседа наголосив, що «Литва не лише входить до числа країн, які надають Україні найбільшу допомогу з розрахунку на одну людину, а й ефективно допомагає Україні дипломатичними засобами в консолідації міжнародної підтримки для реалізації її цілей євроатлантичної інтеграції. Він нагадав, що минулого року союзникам України лише за чотири місяці вдалося консолідувати країни Європейського союзу для того, щоб Україні було надано статус країни-кандидата в члени ЄС» [8]. І напередодні саміту НАТО у Вільнюсі 2023 р. така концентрація зусиль на досягненні подальших цілей євроатлантичної інтеграції України в час подальшої російської агресії є надзвичайно важливою. Усі ці та інші ініціативи й дії говорять проте, що справді «Литва наближає Україну до європейського мирного та спільного майбутнього» [7].

Можемо припустити, що саме ініціативи та активність таких партнерів України на міжнарод-

ній арені як Литва і Польща змусять переконати весь демократичний світ надати максимальну підтримку Україні для остаточного зупинення війни й відновлення довготривалого миру і стабільності в Європі.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, виходячи з вищенаведеного, можна зробити наступні висновки.

На сьогодні ще бракує наукового осмислення даної проблеми, але наявні джерела, зокрема в періодиці, матеріали якої, де йдеться про офіційну інформацію про дії влади, слід вводити в науковий обіг, свідчать про актуальність теми для майбутніх досліджень. Зокрема доводимо, що хроніка офіційної реакції політичної влади Литви на повномасштабну агресію російських військ проти України впродовж перших місяців зухвалого нападу свідчить про те, що така реакція стала визначальним чинником для формування коаліції країн з підтримки України в її боротьбі проти російських загарбників. Литва однією з перших організувала канали практичної допомоги українцям у гуманітарному та військовому напрямках. Принципова дипломатична позиція офіційної влади Литовської Республіки щодо захисту загальноприйнятих норм міжнародного права, цінностей демократії та поваги до національного суверенітету надала впевненості іншим країнам і стимулювала до публічного оприлюднення власної позиції

щодо неправомірних дій Російської Федерації в Україні.

Внаслідок цього, вважаємо, що на фоні повномасштабної агресії Росії проти України впродовж березня – грудня 2022 р. Литва проявила себе справжнім регіональним лідером із забезпечення миру і стабільності в регіоні, координуючи різнопланову співпрацю з іншими країнами Балтії (Естонією та Латвією) і Центрально-Східної Європи (Польщею, Словаччиною, Чехією). Така активність литовських політиків на найвищому державному рівні сприяла формуванню нових форм співпраці у вигляді антиросійської коаліції не тільки з метою надання гуманітарної, економічної та військової допомоги українцям, а й з лобювання євроатлантичних перспектив та інтересів України в найближчому майбутньому. Одним із таких прикладів є створення «Люблінського трикутника», що об'єднав Литву, Польщу та Україну, що, насмілимося припустити, матиме хороші перспективи для тісної співпраці в напрямку захисту європейської демократії та протистояння євроскептичним і авторитаристським загрозам для майбутнього Європейського Союзу.

Таким чином, у наші дні констатується і відповідна позитивна роль Литовської Республіки у формуванні антиросійської коаліції з надання всеосяжної допомоги українцям у їхній справедливій війні з Росією, а також провідна місія партнера в євроатлантичних перспективах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоножко С. Західний вектор зовнішньої політики країн Балтії: шлях від незалежності до євроінтеграції. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 44. Том 2. С. 130–135.
2. Гладиш М., Краєвська О. Балтійський вимір Європейської політики безпеки та оборони. *Грані*. 2005. № 4. С. 80–85.
3. Ерман Г. Балтійська солідарність. Як Литва, Латвія та Естонія допомагають Україні і кому це не подобається. *BBC News Україна*. 2022. 17 вересня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62755030>
4. Жерновська Л. Литва передає нову допомогу для ЗСУ. *Уніан*. 2022. 5 грудня. URL: <https://www.unian.ua/world/zbroya-dlya-ukrajini-litva-peredaye-zsu-boyeripasi-12067227.html>
5. Інформація відібрана особисто авторкою зі стрічки новин UNN в *Telegram* за березень 2022 р. URL: t.me/eaudiounn
6. Кравченко О. Литва планує надати Україні протидронову зброю. На думку Президента Литви, війна увійшла у вирішальну стадію. *LRT*. 2022. URL: https://lb.ua/society/2023/01/12/542381_litva_planuie_nadati_ukraini.html
7. Овчинникова Ю. Як Литва допомагає Україні під час війни. *Слуга народу*. 2022. 5 травня. URL: <https://sluga-narodu.com/yuliia-ovchynnikova-yak-lytva-dopomahaie-ukraini-pid-chas-viyny/>
8. Польща та Литва підтримують членство України в НАТО – саміт «Люблінського трикутника». *Укрінформ*. 2023. 11 січня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3650595-polsa-ta-litva-pidtrimuut-clenstvo-ukraini-v-nato-samit-lublinskogo-trikutnika.html>
9. Слободян О. Воєнна політика пострадянських держав: порівняльний аналіз. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук*. Київ, 2016. 219 с.
10. Туряниця І. Пріоритети оборонної політики та національної безпеки Литовської Республіки на сучасному етапі. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*. 2017. Випуск 18. С. 323–333.
11. Як Литва допомагає Україні. *24TV*. 2022. 14 листопада. URL: https://24tv.ua/litva-dopomagaye-ukrajini-shho-vidomo_n2197583

12. Cameron F. The European Union and the Challenge of Enlargement. *The Enlarging the European Union: Relations between the EU and Central and Eastern Europe*. London – New-York, accessed December 12, 2017. URL: <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/en/2008/10/op973.pdf>.

13. Defence Policy. Ministry of National Defence Republic of Lithuania, accessed January 11, 2018. URL: https://kam.lt/en/defence_policy_1053.html

14. Krupnik C. *Almost NATO: Partners and Players in Central and Eastern European Security*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2003.

15. Nutarimas *Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2017 m. balandžio 4 d. nutarimo Nr. XIII-273 «Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. balandžio 23 d. nutarimo Nr. IX-861 «Dėl Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato ribų nustatymo ir jo zonų ribų plano patvirtinimo» pripažinimo netekusiu galios. Lietuvos Respublikos Seimo 2017 m. sausio 17 d. nutarimo¹ XIII-202 redakcija*, accessed November 25, 2017. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167925/PnlbjdLoYO>

16. Samoškaitė, Eglė. D. Grybauskaitės ispūdžiai po susitikimo su JAV vadovais: matome naują geopolitinę trajektoriją. *Delfi*. August 20, 2013, accessed December 15, 2017. URL: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/d-grybauskaites-ispudziai-po-susitikimo-su-jav-vadovais-matome-naujageopolitine-trajektorija.d?id=62202141>.